
ÇOK KUTUPLU DÜNYAYA DOĞRU: ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ

Mahmut YARDIMCIOĞLU* Hüseyin KOÇARSLAN**

ÖZET

Soğuk savaş döneminde dünyada iki kutuplu merkez söz konusuydu. Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya (Belarus) ve Ukrayna'nın liderleri 8 Aralık 1991 de bir araya gelerek Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) resmen dağıldığını ve bu siyasi oluşumun yerini yeni bir birlik olan, Bağımsız Devletler Topluluğu'nun aldığını açıkladılar. Bu açıklama SSCB'nin hukuken sona ermesi anlamına geliyordu. Sovyetler Birliği'nin dağılması, dünyanın soğuk savaş dönemindeki denge düzenini altüst etti. ABD süper güç olarak varlığını devam ettirmesi bazı dengelerin bozulacağını gösteriyordu. Dünya, tek gücün ve tek kutbun ABD olacağı bir düzene doğru kayıyordu. Böyle bir duruma ne kadar tahammül edebilecekti? Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte Amerika'nın 'tek kutuplu dünya düzeni dayatmasına karşı gelen en önemli oluşumların başında gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği'nin dağılımı, Bölgesel Bütünleşme, Şanghay İşbirliği Örgütü

TOWARDS A MULTIPOLAR WORLD: THE ŞANGHAI COOPERATION ORGANIZATION (SCO)

ABSTRACT

During the Cold War, there were two main actors in the world which was trying to balance the world. The leaders of Russian Federation, Belarus and Ukraina announced the dissolution of the Soviet Union on 8 December 1991.. They explained that Commonwealth of independence states was established instead of Soviet Union. The dissolution of the Soviet Union damaged the balance of the world. Everything changed in the world after the collapse of Soviet Union .The world was sliding into a new formation in which the USA would be the main power and unipolar world order. Nobody didn't know how much the world would bear to this formation ? After the end of the Cold War, The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is the head of the most important organizations that objects to America's 'unipolar world order' .

Key Words: Dissolution of Soviet Union, Regional Integregation, Shangai Cooperation Organization (SCO)

* Doç.Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü.

** Öğr.Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu.

1.GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin, 1991 yılında kendi kendini fesih etmesi sonucunda Orta Asya'da beş bağımsız devlet (Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan) ile Güney Kafkasya tarafında üç bağımsız devlet ortaya çıkmıştır. Bu devletler Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'dır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve uluslararası sistemde iki kutuplu yapının sona ermesi, 1990'lı yıllarda tüm dünya için olduğu kadar, Orta Asya için de yeni bir dönemin başlangıcı olacağını göstermekteydi. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu Orta Asya'da yer alan beş ülke (Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Kazakistan) bağımsızlığını kazanmış; siyasi ve akademik çevrelerce ABD hegemonyasında oluşacak tek kutupluluk, gevşek iki kutupluluk veya çok kutupluluk tartışmaları eşliğinde bu ülkeler uluslararası politika sahnesindeki yerlerini almışlardı (Pirinççi, 2008:208).

Orta Asya'da yaşanan bu önemli gelişme, dünyanın soğuk savaş dönemindeki denge düzenini altüst etti. Dünya iki kutuplu düzenden ABD'nin süper güç olacağı tek kutuplu bir düzene kayıyordu. Bu durumun neticesinde yeni bir dünya düzeni kurulacağı muhakkaktı, fakat dünya ülkelerinin bu düzen içindeki yeri neresi olacaktı? Dünya, tek gücün ve tek kutbun ABD olacağı bir düzene tahammül edebilecek miydi?

Bölge ülkeleri, bağımsızlık sonrasında potansiyel olarak zayıf istikrarsız ve Moskova merkezinden ani kopuşun şaşkınlığını yaşadılar. Bundan dolayı, gelecek on, onbeş yıl Hazar Havzası devletlerinin güvenlik ve istikrar bakımından hem iç hem de bölgesel tehditler yüzünden modern, milli bir devlet oluncaya kadar zor bir geçiş dönemi geçirecekleri açıktı. Bu geçişte karşılaşılan sorunlar, az gelişmiş ülkelerdeki gibi fazlaydı. Bu sorunlar; Bölgesel ve etnik uyuşmazlıklar dahil olmak üzere aşırı fakirlik ve ekonomik zorluklar, gelir dağılımında adaletsizliğin artması, az gelişmiş siyasi kurumlar ve sivil toplum örgütleri, milli kimliklerin ve çevre kirlenmesinin yol açtığı sorunlar, siyasi baskı, iktidarın barışçı yollarla transferi için adil mekanizmaların olmayışı, hızlı nüfus artışı, şehre göç, toprak, su, enerji ve doğal kaynaklar üzerinde sorunlar, etnik ayrımcılık ve toplumun her kademesine yayılmış bulunan rüşvettir (Hunter,1996:168).

Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinin hızlanması, NATO'nun yeni bir stratejik konsept tespiti ve doğu Avrupa'ya doğru genişleme politikası, Türkiye'nin girişimi ile oluşan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Rusya Federasyonu'nun BDT'nin diğer üyeleri ile ilişkilerini güçlendirme çabaları; Rusya Federasyonu ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin stratejik ortaklığa varan ilişkileri; BDT içinde Gürcistan, Ukrayna, Özbekistan, Azerbaycan ve Moldavya'nın (GUVAM) ayrı bir birlik oluşturma çabaları; Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın oluşturduğu Shanghai Beşlisi ve bu örgüte 2001 zirve toplantısında Özbekistan'ın katılımı ile adı Shanghai İşbirliği Örgütü'ne dönüşen siyasi ve ekonomik mahiyetteki bir araya gelmeler yukarıdaki sorulara / sorunlara cevap arayan ülkelerin çabalarını göstermektedir (İsmail Çelik, www.uiportal.net).

Orta Asya, Avrupa, Batı Asya, Güney Asya ve Doğu Asya arasında birbirine bağlayan önemli bir kavşak noktasındadır. Bununla beraber bölgenin net bir tanımı yoktur. Tarihi olarak, bölge Persler hakim olmuş, sonra ise Özbek, Kazak, Kırgız ve Uygur Türklerinin Orta Asya'da yayılmasından sonra bölge Türkistan olarak adlandırılmıştır. Sovyetler Birliği'nin tanımı en dar olanıdır. Onlara göre, Orta Asya sadece Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan ve Kırgızistan'ı kapsar. UNESCO'nun bölge için tanımı daha geniştir. En yaygın olan tanım ise beş cumhuriyet tir.Orta Asya daima zengin doğal kaynakları ve etrafını saran güçlü devletler ve imparatorluklarla önemli bir jeopolitik ve stratejik bölge konumundadır (Sorkina, 2009:8).

Orta Asya'nın kayda değer miktardaki doğal kaynakları (özellikle petrol ve doğal gaz), günümüzün güçleri arasında bir stratejik çekişmeye neden olmaktadır. Orta Asya'daki doğal kaynaklar için özellikle üç ana aktör ülkenin ön plana çıktığını görmekteyiz. ABD, Rusya ve Çin arasında geçen bu enerji savaşlarında süper güç konumundaki ABD ile Rusya iki öncelikli güç olurken, Çin'de özellikle son yıllarda ekonomik olarak önemli ölçüde mesafe kaydetmiş ve dünyadaki güç dengesine etki

edebilecek seviyeye gelmiştir. Orta Asya'daki zengin yeraltı kaynaklarına hâkim olma ve kontrol altında tutma isteğinin ortaya çıkmasıyla, söz konusu bölgedeki kaynak mücadelesi bu üç gücün arasındaki sürece olan rekabetin bölgede belirleyici olacağını göstermektedir. Bütün bu gelişmeler, bölgede yaşayan ülkeleri bölgesel bütünleşmeye zorlamaktadır. Çünkü böylesine hareketli bir bölgede yalnız başına bir ülkenin yoluna devam etmesi pek mantıklı görünmemektedir. Bir tarafta ABD'nin bölgeyle ilgilenmesi, diğer taraftan Çin ve Rusya Federasyonu'nun bölgede yükselen güç olmaları diğer Orta Asya Devletlerini de yakından etkilemekte ve onları bölgesel bütünleşmeye zorlamaktadır.

Bölgesel bütünleşme çabalarını etkinleştiren bir başka önemli unsur ise ortak güvenlik çıkarları ve politikalarıdır. Bu tür ortak çıkarlar, bölgeselleşmenin içinde yer alan devletleri, olası farklılıklara rağmen, siyasi uyuma da yakınlıştırabilir. Bunun için bölgesel bütünleşmeler salt ekonomik uyum kriterlerine dayanılarak değerlendirilmemelidir. Hem askeri hem ekonomik anlamda ortak güvenlik, tehdit ve risk, bölgesel bütünleşmelerde yer alan ülkeler tarafından farklı bir şekilde algılanabilmektedir. Ancak siyasi uyum düzeyi ne kadar gelişim gösterirse, bölgesel bütünleşme çabaları da daha büyük oranda etkinlik kazanır (Zeyrek, 2010:871).

Bu çalışmayla, ŞİÖ'nün kuruluşu ve gelişimi, kurumsal yapısı uluslararası bir örgüt olarak amaçları ve hedefleri, Türkiye Şanghay İşbirliği Örgütü ilişkileri ile ABD'nin bu örgütü nasıl algıladığı değerlendirilmiştir.

2. ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (ŞİÖ)

2.1. Kuruluşu

Çin ile Rusya arasında tarih boyunca sorunlar yaşanmıştır. Çin ile Rusya arasında mevcut en önemli pürüzleri ise; ideolojik farklılıklar ve anlaşmazlıklar ve sınır sorunları oluşturmuştur.

Çin ile Rusya arasındaki sınır sorunları oldukça eski bir tarihe sahiptir. İki ülke arasındaki toplam 4300 km'lik sınırın doğu bölümü Moğolistan'ın doğu sınırından Kuzey Kore'nin Tümen Irmağına, 3200 km'lik Batı bölümü ise, Moğolistan'ın batı sınırından Tacik-Afgan sınır kavşağına kadar uzanır ve bu sınırçoğunlukla 19. yüzyılda Rus imparatorluğu ve Qing Hanedanlığı tarafından çizilmiştir (Akihiro, <http://src-h.slav.hokudai>).

Moskova ve Pekin arasında 1960'ların başında başlayan gerilim, 1980'lerin ortalarında yerini yumuşamaya bırakmıştır. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasından sonra bölgede önemli değişiklikler olmuştur. Bölge tarihinde önemli bir dönüm noktası olan bu çözülmeye sonra Sovyetler Birliği'nin yerini alan Rusya Federasyonu zamanında da iki ülke arasındaki yakınlaşma devam etmiştir. İki ülkenin yakınlaşmasının bazı önemli nedenleri olduğu yadsınamaz bir gerçektir ve bu nedenlerin ŞİÖ'nün oluşumuna zemin hazırladığını söylemek hiç de yanlış olmaz. İlk olarak iki ülke arasında uzun sınır komşuluğu söz konusudur. Her iki tarafta var olan uzun sınırlarının güvenliğini sağlayabilmek için birbirlerine ihtiyaçları vardır. Dolayısıyla bölgesel bir bütünleşmeye gitmek sorunların çözümünde önemli bir rol oynayabilir. Kısacası, Çin, Rusya ve diğer Orta Asya cumhuriyetleri arasındaki tarih boyunca yaşanan sınır güvenliği problemi, ŞİÖ'ne giden süreçte esas rolü oynamıştır denilebilir. Zaten 1996 Yılında, Çin'in Shanghai şehrinde yapılan ilk zirvede de bu sorunun ivedi olarak ele alınması bu görüşü teyit eder niteliktedir.

Diğer yandan Rusya'nın Çin'in ihtiyaç duyduğu yüksek teknoloji ve ucuz silahları temini ikili ilişkileri geliştiren önemli bir unsurdur (Garnett, 2001:45). Çin, ayrıca Rus malları için geniş bir pazar haline gelmiştir. Bunun yanı sıra Rusya da Çin'in üretim fazlası mallarına talip olmaktadır. Çin ve Rusya'yı işbirliğine iten önemli bir diğer husus da ABD'ye karşı ortak tavır alma beklentileridir. NATO'nun Doğu Avrupa ve Karadeniz havzasına doğru genişlemesini Rusya tehdit olarak algılamak, Çin de ABD'nin insan hakları konusundaki baskısından ve Tayvan'la olan silah ticaretinden rahatsız olmaktadır (Harada,1997:40).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası siyaset sahnesine çıkan Orta Asya cumhuriyetleri bir taraftan Moskova'nın etkisinden iyice kurtulup gerçek bağımsızlıklarına kavuşmak isterken, diğer taraftan varlıklarını devam ettirebilmek için stratejik bir arayış içindedirler. Tarihsel olarak Rusya ve Çin arasında sıkışıp kalmış; bir bölgede bulunan yeni devletler mevcut ilişkileri bozmaksızın Moskova ve Pekin'i dengeleme niyetindedirler. Bu konuda en çok çekindikleri ülke ise Çin'dir. Çünkü 1990'ların ilk yarısında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının meydana getirdiği sarsıntı yüzünden, Moskova'nın etkisinin azaldığı ve Pekin'in etkisinin arttığı bir süreç yaşanmaktaydı ve diğer taraftan bu birlikteki temel amaç, dünya politikasında Amerika Birleşik Devletleri'ni dengelemek olduğu kadar, Merkez Avrasya'daki gelişmelerin üçüncü tarafların müdahalesine izin vermeyecek şekilde Pekin ve Moskova tarafından yönlendirilebilmesiydi. Tarihsel ve jeostratejik açıdan Çin ve Rusya arasında sıkışmış Orta Asya devletleri geleneksel dengeleme politikaları çerçevesinde ŞİÖ'ne dahil olmuşlardır. 11 Eylül 2001'den sonra ise ABD'nin Afganistan'a yerleşmesiyle birlikte yeni bir dönem başlamıştır. Böylece Orta Asya üzerinde var olan Rusya ve Çin'in ayrıcalıklı konumu ABD tarafından sınırlandırılmış ve ŞİÖ'nün geleceği konusunda şüpheler belirmiştir. Dolayısıyla ŞİÖ'nü tam anlayabilmek için bu üç ana dönemi anlayabilmek gerekmektedir (Çolakoğlu, 2004:173).

İşte bu amaçlar ve nedenler Orta Asya devletlerini bir araya getirerek bölgesel bütünleşmeye zorlamıştır. Dünyada hüküm süren soğuk savaşın bitişi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bölgede ortaya çıkan sınır güvenliği ve bölgesel güvenlik sorunları çözmek amacıyla 1996 yılında bir Rusya ve Çin'in önderliğinde, beş ülkenin Çin'in Shanghai ilçesinde bir araya gelmesi ile "Shanghai Beşlisi" adı verilen ülke grubu ortaya çıkmıştır. Böylece Shanghai Beşlisi olarak adlandırılan grup ortaya çıkmıştır. 1998'de Kazakistan'da gerçekleştirilen zirvede ekonomik konularda da işbirliğinin oluşturulmasının gerekliliğini ele alınmıştır. Bu oluşum, Özbekistan'ın da katılımı ile 15 Temmuz 2001'de Shanghai İşbirliği Örgütü'ne (ŞİÖ) dönüşmüştür. Örgüt'ün iki daimi organı bulunmaktadır. Bunlardan ilki Pekin'deki Sekreterlik, diğeri ise Taşkent'te yer alan Terörizme Karşı Bölgesel Yapı'dır. ŞİÖ'de 6 üye devlet (Rusya, Çin, Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan), 5 Gözlemci Devlet (Afganistan, İran, Hindistan, Pakistan, Moğolistan) ile 3 Diyalog Ülkesi (Türkiye, Sri Lanka, Belarus) bulunmaktadır.

Tablo 1: Şanghai İşbirliği Örgütü Devletleri

Üye Devletler	Gözlemci Devletler	Diyalog Ülkeleri
Rusya	Afganistan	Belarus
Çin	Hindistan	Türkiye
Kırgızistan	İran	Sri Lanka
Tacikistan	Pakistan	
Kazakistan	Moğolistan	
Özbekistan		

Kuruluş aşamasında her ne kadar terörizm ve bölgesel ayrılıkçı hareketlerle mücadele edecek olan bir güvenlik grubu olarak algılanmış olsa da ŞİÖ, en geç 11 Eylül 2001 saldırılarıyla birlikte hedef ve kapsamını genişletmiş, bölgesel ekonomik güç olma yolunda, kendi bünyesindeki sosyal gelişimi de hızlandırarak, dikkate değer mesafeler kaydetmiştir. Ancak asıl önemli olan, Shanghai İşbirliği Örgütü'nün, uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin etkin bölgesel bütünleşme (Effective Regional Integration) olarak adlandırdıkları bir oluşumun yapısal gereksinimlerini asgari derecede karşılamakta olduğudur. Farklı siyasi sistemler, iktisadi koşullar ve ekonomi politikaları bölgeselleşmeyi her ne kadar daha az etkin kılmakta veya yavaşlatmaktaysa da nisbî bir

başarının elde edilebilmesinin önünde bir engel de bulunmamaktadır. Bu, Shanghai İşbirliği Örgütü için de geçerlidir (Zeyrek, 2010:884).

2.2. Örgütün Gelişimi

İlk toplantısı, devlet başkanları düzeyinde 26 Nisan 1996 tarihinde adını aldığı Çin'in Shanghai şehrinde yapılmıştır. Devlet Başkanları düzeyinde gerçekleşen bu ilk zirvede daha çok sınır uyuşmazlıklarının çözümü ve sınır bölgelerinde güvenlik ortamının sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuş ve bununla ilgili olarak bir anlaşma imzalanmıştır. Shanghai Beşlisi'nin ikinci zirvesi ise 24 Nisan 1997 tarihinde Moskova'da yapılmıştır. Bu zirvede ise, sınır bölgelerinde bulunan askeri kuvvetlerin azaltılması, askeri konularda bilgi alış verişinde bulunulması vb. konular üzerinde durulmuştur.

Beşlinin, 3 Temmuz 1998 tarihinde Kazakistan'ın Almatı şehrinde yapılan üçüncü zirve toplantısı ile Örgüt, sınır ve güvenlik meselelerini ele alan bir teşekkül olmaktan çıkmış ve ekonomik işbirliğini de içine alan geniş bir alanda faaliyet gösteren uluslararası bir teşkilat haline dönüşmüştür. Bu zirvede taraflar, birbirlerinin içişlerine karışmamaya, problemlerini barışçı yollarla çözmeye, etnik ayrımcılığa ve teröriste, uyuşturucu ve silah kaçakçılığına karşı birlikte mücadele etmeye, ekonomik ilişkilerini geliştirmeye karar vermişlerdir. Shanghai Beşlisi'nin, genel anlamda daha önce alınan kararların teyit edildiği dördüncü zirvesi 25 Ağustos 1999 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te yapılmıştır. Ayrıca, karşılıklı çıkarlar da dikkate alınarak ekonomik ve ticari alanda işbirliği alanlarının geliştirilmesi konusu bu toplantıda dile getirilmiştir. Beşinci zirve toplantısı ise 5 Temmuz 2000 tarihinde Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de yapılmış ve Örgütün adı Shanghai Formu olarak değiştirilmiştir. Bu toplantıda da, ekonomik, siyasi ve askeri alanlarda işbirliğinin geliştirilmesi kararı alınmış, buna ilaveten, ülkeler birbirlerinin hükümlerine haklarına saygılı olacağı, hiçbir surette birbirlerinin iç işlerine karışmayacaklarını teyit etmişlerdir. Bu çerçevede Çin'in Doğu Türkistan ve Rusya'nın Çeçenistan politikalarını desteklediklerini ifade etmişlerdir (Çoğal, <http://www.nejatcogal.com/>).

Tablo 2: Shanghai İşbirliği Örgütüne Üye Ülkelerle İlgili Bazı İstatistikî Bilgiler (2010 Yılı)

Devlet	Yüzölçümü (Sq.Km)	Nüfus	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (\$)	Kişi Başı Milli Gelir (\$)
Çin	9,600,000	1,337,825,000	5,930,529,470,799	4,432
Kazakistan	2,724,900	16,323,287	148,047,348,210	9,069
Kırgızistan	199,900	5,447,900	4,794,361,821	880
Rusya	17,075,400	141,920,000	1,487,515,608,183	10,481
Tacikistan	143,100	6,878,637	5,641,741,963	820
Özbekistan	447,400	28,562,400	39,332,771,014	1,377

Shanghai İşbirliği Örgütü'nün genişleme politikasına uygun olarak İran, Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Moğolistan'ın gözlemci ülke statüsüyle katılımı ile birlikte örgütün coğrafi kapsama alanı oldukça genişlemiş olup 30 milyon kilometre kareden 37 milyon kilometre kareye ulaşmıştır. Bundan dolayı da Asya Bölgesinin hem doğusunu, batısını ve güneyi ile hem de Orta Asya'yı, kapsamı alanına alarak Asya Bölgesini en geniş temsil etme özelliğine ulaşmıştır. Örgüte üye ülkeler ve gözlemci ülkelerin yüzölçümü yukarıda da bahsedildiği gibi 37 milyon km² olup Avrasya'nın % 74'ünü oluşturmaktadır. Nüfusu gözlemci devletlerle beraber 3 milyar civarlarında olup dünya nüfusunun % 44'ünü oluşturmaktadır. Örgüt genişlemeden önce altı ülkenin kapsadığı alan 30 milyon kilometrekaredir. Nükleer silaha sahip olan ülkeleri yakından inceleyecek olursak (İsrail, ABD, Rusya, Çin, Hindistan, Pakistan, Kuzey Kore, İran, İngiltere ve Fransa) bunların yaklaşık yarısının bu örgütte yer aldığını görürüz. Örgüt

dünyanın en büyük ordusuna sahiptir. Örgütün önemli iki aktörü olan Çin ve Rusya aynı zamanda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden ikisini oluşturmaktadır. Zengin doğal kaynakları ve dünya petrol ve doğal gaz rezervlerinin önemli bir kısmını elinde bulundurması ŞİÖ'ne önemli bir stratejik üstünlük sağlamaktadır. Örgüt üye ülkelerinin 2010 yılındaki GSYİH toplamı 7.6 trilyon Dolar olup toplam dünya ekonomisinin yaklaşık olarak % 12.5'luk bir kısmına denk gelmektedir.

Aynı zamanda, dünyanın en büyük pazarına sahip olduğu gibi, en büyük enerji üretim ülkesi ile dünyanın en çok enerji tüketim ülkeleri bulunmaktadır. 2010 yılının rakamına göre Shanghai İşbirliği Örgütü üye ülkelerin dış ticaretin toplam hacmi 3 trilyon 176 milyar dolara ulaşmıştır. Çin'in Örgüt'ün beş üyesi ile arasındaki ticaret hacmi 2001 yılındaki 12.22 milyar dolardan 2012 yılının 84,7 milyar dolara yükselmiştir. Yıllık büyümesi ortalama % 30'u bulmuştur. Çin-Rusya ticaret hacmi 2001 yılındaki 5.596 milyar dolardan 2010 yılının 59.34 milyar dolara yükselmiş ve Rusya'nın en büyük ticaret ortağı olmuştur. Çin-Kazakistan ticaret hacmi 2001 yılındaki 1.29 milyar dolardan 2010 yılının 20.43 milyar dolara yükselerek 2009 yılından itibaren Kazakistan'ın en büyük ikinci ticaret ortağı olmuştur. Çin aynı zamanda Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın ikinci büyük ticaret ortağı durumundadır. Pekin'in Örgüt'e üye ülkeler arasında serbest ticaret alanı oluşturmak ve ekonomik entegrasyon projesi vardır. Bu proje gerçekleştiği takdirde 2020 yılında örgütün gayri safi yurtiçi hâsılası dünyanın %30'unu teşkil edecektir. Yani dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü olmaya adaydır. Ancak, örgüt aynı zamanda Asya'nın birçok bölgesel hassas sorunları da içermektedir ve örgütün işlevini engellediği gibi icraatını da yavaşlatabilir (Erkin Ekrem, <http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari>).

Tablo 3: Çin İle Orta Asya Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret Verileri (1.000\$)

	1994	1995	1996	1997	2000	2003	2007	2010
Kazakistan	304,000	390,990	459,900	527,410	1,556,960	3,291,880	13,877,760	20,448,520
Kırgızistan	105,370	231,040	105,490	106,620	177,610	314,297	3,779,230	4,199,630
Rusya	5,075,990	5,463,320	6,844,480	6,118,950	8,003,240	15,758,000	48,154,780	55,533,110
Tacikistan	3,180	23,860	11,720	20,230	17,170	38,816	524,050	1,432,560
Özbekistan	123,680	115,860	189,670	202,920	51,460	347,033	1,128,180	2,483,260
Toplam	5,612,220	6,225,070	7,611,260	6,976,130	9,806,440	19,750,026	67,464,000	84,097,080

Kaynak: <http://www.Stats.Gov.Cn/Ndsj/information/Nj97/P071a.End>

Tablo 3'de Çin ile ŞİÖ'ne üye olan diğer devletlerin, 1996 yılında ilk anlaşma öncesi ve anlaşma sonrasındaki dış ticaret hacimleri karşılaştırılmıştır. Tablo 3'de de görüldüğü gibi anlaşma öncesi söz konusu örgüte üye devletler arasında dış ticaret hacmi çok düşük olup, 1994 yılında Çin'in diğer üye ülkeleriyle olan toplam dış ticaret hacmi sadece 5,6 milyar dolar iken bu rakam 2000 yılında 9,8 milyar dolara, Şanghay Beşlisi isminin değiştirilerek Shanghai İşbirliği Örgütü olduğu 2001 yılından sonra daha da yükselmiştir. Örneğin; 2003 yılında 19 milyar dolar, 2007 yılında 67 milyar dolar olup, 2010 yılında ise 84 milyar dolara yükselerek rekor kırmıştır.

Tablo 3'deki rakamları genel hatları ile inceleyecek olursak, üye devletler bölgesel bütünlüşmeyi gerçekleştirdikten sonra birleşmenin de sağladığı faydayı kullanarak ekonomik yönden önemli gelişmeler gösterdiği açıktır. Bu rakamlara bakarak örgütün sadece güvenlik örgütü olmadığı ekonomik yönden de güçlü bir örgüt olduğu ve gelecekte dünya sahnesinde kendisinden daha fazla söz edileceğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Öte yandan Shanghai İşbirliği Örgütü, 2004 yılında gözlemci mekanizmasını hayata geçirmeye başlamıştır ve Rusya ile Çin arasında kalan Moğolistan ilk gözlemci ülke olmuştur. Moğolistan dışında İran, Hindistan ve Pakistan da bugün gözlemci ülke statüsündedirler. İran'ın üyelik isteğinde uluslararası izolasyondan kurtulma arzusunun ön planda olduğu söylenebilir. Nitekim İran'ı nükleer çalışmaları konusunda Batı'nın

baskısına karşı destekleyen nadir ülkelerden biri Rusya'dır. Moğolistan'ın üyeliği ise, ABD'nin bu ülkede uzun süredir askeri üs açma çalışmaları yürütmesi nedeniyle önemlidir (Kamalov, 2008:78).

2.3. Örgütün Kurumsal Yapısı

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün kurumsal yapısı şu organlardan oluşmaktadır: Devlet Başkanları Konseyi, Hükümet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Milli Koordinatörler Konseyi, ŞİÖ genel sekreterliği, bölgesel anti-terör merkezi, daimi temsilciler, bakanlık veya kurum başkanları toplantısı, özel çalışma grupları, iş konseyi, interbank konsorsiyumu ve ŞİÖ forumu (Nejat Coğal, <http://www.nejatcogal.com/>). Örgütün Pekin'de bulunan ve örgütün tüm işlerinin belgelendiği, takip edildiği, sonraki aktiviteler için belgelerin hazırlandığı daimi ve önemli bir organ olan sekreteryası mevcuttur.

Örgütün organları ve yaptıkları faaliyetleri kısaca şöyle açıklayabiliriz:

Devlet Başkanları Konseyi; Bu konsey her yıl bir defa düzenli olarak bir üye ülkede toplanır. Devlet başkanlarının katıldığı en üst düzeydeki karar mekanizmasıdır. Diğer konseylerin önceden görüştükleri ve istişare ettikleri önemli meseleler bu konseyde karara bağlanarak neticelendirilir..

Hükümet Başkanları Konseyi; İkinci derece de önemli olan alt mekanizmadır. Bu da Devlet Başkanları Konseyi gibi her sene bir defa toplanır. Bütçenin onaylanması ve ekonomik antlaşmalar yapılması gibi temel sorumlulukları vardır.

Dışişleri Bakanları Konseyi; Bu konseyde Devlet Başkanları Konseyi'nden bir ay önce toplanır ve bu konseyin gündemini belirleyen, daha çok uluslararası sorunların yoğunlukta görüşüldüğü konseydir. Bu konsey örgütün en fonksiyonel organlarından birisidir diyebiliriz.

Temsilcilikler Konseyi; Örgüte üye ülkelerin işbirliği yaptıkları alanlarda temsilcilerin katıldığı kapsamlı görüşme ve antlaşmaların altyapısının oluşturulmaya çalışıldığı önemli bir organdır.

Ulusal Koordinatörler Konseyi; ŞİÖ üyesi ülkelerin ulusal koordinatörlerinin katıldığı ve yılda en az üç defa toplanan ve bir anlamda tüm diğer organları yönlendiren organdır.

Bölgesel Anti-terör Ajansı; Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te yer alan anti-terör şubesidir, daimi niteliktedir.

3. TÜRKİYE- ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ İLİŞKİSİ

Asya ve Avrupa kıtalarının kesişim noktasındaki Türkiye, yüzyıldan daha uzun süredir siyasi ve ekonomik gelişmesini Batıya yönelerek sağlamakta ve 1959 yılından bu yana da şimdiki ismiyle Avrupa Birliği'nin (AB) üyesi olmaya çalışmaktadır. AB ile ilişkisinin son yıllarda durağan bir şekilde devam etmesi, Avrupalı bazı yetkililerin aleyhte açıklamaları ve bu ilişkinin geleceğine yönelik belirsizlikler, Türkiye'nin alternatif entegrasyonlar, teşkilatlar veya işbirlikleri üzerinde durması ve bu konuda araştırmalar yapmasını gerektirmektedir. Her ne kadar ekonomik ve siyasi olarak Türkiye için en önemli ortak hala AB olsa da, Kotler vd. (1997)'nin düşüncesi paralelinde yeni dış politika ve strateji seçeneklerinin de değerlendirilmesi doğru olacaktır. Yakın tarihteki gelişimiyle söz konusu seçenekler içinde en çok öne çıkanlardan birisi Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) olmuştur (Kartal ve Sofyalıoğlu: 2011).

Tablo 3: Türkiye-ŞİÖ Dış Ticaret Hacmi

Ülke Adı	Hacim (Milyon USD)						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rusya Federasyonu	15.283	21.044	28.235	37.847	22.652	26.229	29.946
Çin	7.435	10.362	14.274	17.095	14.276	19.450	24.160
Tacikistan	94	190	261	324	234	428	497
Kazakistan	1.019	1.691	2.364	3.223	1.982	3.290	3.968
Özbekistan	413	592	839	918	692	1.144	1.294
Kırgızistan	104	160	226	239	171	160	232
Moğolistan	4	7	10	14	6	12	46
İran	4.383	6.694	8.057	10.229	5.431	10.689	16.051
Hindistan	1.500	1.802	2.648	3.001	2.314	4.016	7.255
Pakistan	503	509	689	741	782	998	1.087
Afganistan	122	101	122	145	238	265	281

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr/index.cfm e.t.01/08/2012

Türkiye,1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasına kadar Orta Asya Devletleri ile gerek ekonomik alanda gerekse siyasi alanda sağlıklı bir ilişki kuramamıştır. Bunda o dönemdeki Türk Dış Politikasının olduğu kadar Moskova'nın tutumunun da etkili olduğu söylenebilir. Tablo 4'de Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ticari ilişkilerimiz ihracat boyutu, 1990-2000 yılları arasındaki rakamlar ile değerlendirilmiştir. Tablo 4'ü yakından incelediğimizde, o dönem Sovyetler Birliği çatısı altında bulunan bu devletlerle siyasi anlamda mesafeli durduğumuzdan dolayı bu durumun ekonomik verilere de yansımalarını görmekteyiz.

Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan bir konuşmada, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması Türkiye'ye bölgede lider olma fırsatı verdiğini ifade etmiştir. Özal konuşmasında dört yüz yıl aradan sonra çıkan böyle bir fırsatı Türkiye'nin kaçırmaması gerektiğini söylemiştir. Bu periyotta Türkiye ile bölge ülkeleri arasında yüksek düzeyli ilişkiler artmış ve bir çok anlaşma olumlu bir şekilde sonuçlanmıştır (Sagbansua ve Can, 2011:80).

Tablo 4: 1990-2000 Yılları Türkiye-Orta Asya Türk Cumhuriyetleri

Ülkeler	İhracat Verileri (Milyon Dolar)										
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kazakistan	0	0	19	68	132	151	164	211	214	97	119
Kırgızistan	0	0	2	17	17	38	47	50	42	23	21
Azerbaycan-Nahç.	0	0	103	68	132	161	240	320	327	248	230
Özbekistan	0	0	54	214	65	139	230	211	156	99	83
Tacikistan	0	0	1	5	15	6	4	7	10	5	4
Türkmenistan	0	0	7	84	84	56	66	118	96	107	120

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr/index.cfm e.t.01/08/2012

Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgeyle ilgili bu girişimlerinden sonra Orta Asya Devletleri ile ekonomik ve siyasi yönden yeni bir dönem başlamıştır. Özellikle bölge ülkeleri ile olan ticari ilişkilerimizde artışlar olmuştur. Tablo 3 ve Tablo 4'deki rakamları yakından incelediğimizde olumlu gelişmeler daha iyi anlaşılacaktır.

Örgüt, Türkiye açısından da oldukça önemlidir. Türkiye jeopolitik olarak önemli bir konumda olduğu birçok ülke tarafından kabul edilen bir durumdur. Bu önemli durumu korumak ve ülke lehine kullanmak isteniyorsa, tutarlı, vizyona dayalı, siyasi, tarihi ve kültürel yapıya uygun çok yönlü politikaların geliştirilmesi bir zarurettir. Orta Asya'daki enerji kaynaklarının batılı ülkelere sorunsuz ve en kolay yoldan aktarılması için Türkiye daima önemli bir enerji koridoru olmaya devam edecektir. Bölge ülkeleri ile olan tarihi, kültürel ve diğer bağları bulunması da ŞİÖ'ne üye olmasının bir diğer nedeni de olabilir. NATO üyesi olan ve AB ile tam üyelik müzakerelerini yürüten Türkiye'nin, batı ile olan bu ilişkilerini bozmadan Avrasya seçeneğini de çok iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Çünkü bu bölgede akraba toplulukları, dost ve kardeş Türk Cumhuriyetleri ve İslam ülkeleri bulunmaktadır. 1992 yılından itibaren karşılıklı ticaret hacminin hızla arttığı bu ülkelerin doğal kaynaklar bakımından sahip oldukları zenginlikleri dikkate aldığımızda, ekonomik ve siyasal alanda işbirliği potansiyelimizin ne kadar geniş olduğu daha net olarak ortaya çıkmaktadır.

Orta Asya ile var olan tarihsel ve kültürel bağları, Rusya ile iyileşen ticari, ekonomik ve diplomatik ilişkileri ve Çin ile gelişen ekonomik ilişkileri ile NATO üyeliği birleşince Türkiye; NATO'nun ŞİÖ'nde bulunmasını stratejik amaçlarla "gözlemci üye" olarak isteyeceği bir üyedir. Türkiye hem NATO, hem de ŞİÖ üyesi olarak uzun süredir arzuladığı jeopolitik köprü görevini görebilecektir (Weitz:2006-2).

Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise Türkiye'nin ŞİÖ ile ilişkilerini geliştirmesi, uzun yıllar ihmal ettiği ve SSCB'nin dağılmasından sonra etkili bir politika geliştiremediği Orta Asya'da etkin olması ve jeopolitik konumu nedeniyle sahip olduğu avantajını kullanarak bölgesel güç olabilme potansiyelini geliştirebilmesi açısından önem taşımaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında ise Türkiye, Teşkilat üyesi ülkelere yönelik yeni pazar açılımları sağlamalı, bu ülkelerin sunmakta oldukları altyapı yatırım fırsatlarını dikkatle izlenmeli, bölgedeki geniş ekonomik potansiyelin harekete geçirilebilmesi için gereken durumlarda Batılı ülkeleri de içerecek bir şekilde düzenlemelerde bulunmalı, karşılıklı menfaatlere hizmet edecek ve karşılıklı bağımlılık ilişkileri yaratacak şekilde ekonomik, ticari, yatırım ve kültürel ilişkiler genişletilmeli ve öncü rol üstlenmelidir (Çomak ve Gökalp, 2010:344).

Türkiye Başbakanı, Ocak 2005'teki Rusya ziyaretinde Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye olma isteğini Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e iletmıştır. Başkan Putin de bu isteği Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev ile paylaşmış ve olumlu cevap almıştı. Ancak, Türkiye'nin müracaatı kabul edilmezken aynı dönemde başvuran İran gözlemci statüsüyle Şanghay İşbirliği Örgütü'ne kabul edilmişti. Nisan 2011'de Ankara, Örgüt'ün diyalog ortağı statüsü ile ilgili resmi başvurusunu Şanghay İşbirliği Örgütü Genel Sekreterliği'ne yapmış ve Haziran 2012'deki toplantıda Türkiye diyalog ülke statüsüne kabul edilmiştir.

Bundan iki ay sonra Türkiye Başbakanı Moskova'yı ziyaret ettikten sonra yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'nün diğer üyelerle eşit haklara sahip üyesi olmak istediğini belirtmiştir. Türkiye'nin Orta Asya'daki jeopolitik çıkarları ve bölge halkıyla tarihsel, kültürel, dini ve etnik bağlarından dolayı diyalog ortağı statüsüyle yetinmeyeceğini anlamak zor değildir. Ancak bazı zorluklar Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü üyeliğini engelleyebilmektedir. Türkiye'nin Batı cephede görünmesi (örneğin AB üyeliği) ve NATO üyesi olması, Batı ile siyasal ve güvenlik alanında pürüz yaşanan Çin ve Rusya'yı endişeye sevk etmektedir. Son dönemde Türkiye'nin çok yönlü dış politikası belli bir ölçüde bu tür endişeleri giderebiliyorsa da farklı siyasal değerlere sahip olması ve bölgesel sorunlar üzerinde farklı tutumları (örneğin Ortadoğu'daki gelişmeler) daha ileri düzeyde Çin ve Rusya ile işbirliği yapmasını kuşkulu hale getirmektedir (Ekrem Erkin-<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari>).

4. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETİ'NİN ŞİÖ'NE BAKIŞI

Orta Asya ile ilgili önemli politikaları olan ABD'nin, bölgedeki hem ekonomik hem de askeri bakımdan önemli bir güç haline gelmesi muhtemel olan Şanghay İşbirliği Örgütü'ne kayıtsız kalması düşünülemez. ŞİÖ yöneticileri sık sık ŞİÖ'nün askeri bir blok olmadığını belirtmişlerdir. Ama 2003 yılından sonra yapılan tatbikatlar ile 2007 yılında yapılan Barış Tatbikatı'nın başarısı başta ABD ve NATO üyelerinin kuşkusunu arttırmıştır.

ŞİÖ'nün İran'ı gözlemci ülke olarak kabul etmesi ve ABD'ye gözlemci statüsünü vermeyi reddetmesi, 2005 Astana Zirvesi'nde ŞİÖ topraklarındaki askeri üslerini boşaltması için ABD'den bir zaman çizelgesinin belirlenmesini talep etmesi ve akabinde Özbekistan'ın ABD'den kendi topraklarında bulunan K2 üssünden çekilmesini resmen istemesi, bölgedeki ABD destekli renkli devrimlerden çekinen bölge liderlerinin giderek Rusya ve Çin'e yakınlaşması, ŞİÖ'nün bir enerji karteline dönüşmesi tehlikesi ve bugüne kadarki en kapsamlı askeri tatbikat olan 2007 Barış Tatbikatı'nın başarısı ABD'de ve diğer NATO ülkelerinde endişelere yol açmıştır. Bu durum ise ABD'li strateji kuruluşları tarafından hem NATO üyesi olan hem de bölge ülkeleriyle tarihi, kültürel ve ticari ilişkileri olan, ama aynı zamanda Şanghay Beşlisi'ne gözlemci üyelik başvurusu reddedilen Türkiye'nin öneminin tekrar fark edilmesini sağlamıştır (Çomak ve Gökalp, 2009:336).

Örgütün gözlemci ülke statüsü verdiği ve belki de örgüte üye olabilecek bir ülke olan İran'ın askeri alanda yaptığı harcamalar ABD ve NATO tarafından izlenmekte ve bu konuda her iki tarafta zaman zaman da sert açıklamalar yapılmaktadır. Örgütün önemli iki aktörü olan Rusya ve Çin'in askeri alanlardaki harcamaları, özellikle de Rusya'nın geçmişten gelen birikimi ABD'yi rahatsız etmektedir. ABD'yi , örgütle ilgili kuşkuya götüren bir diğer neden de ŞİÖ ülkelerinin sahip olduğu yer altı kaynakların önemli bir miktarına sahip olmalarıdır. Doğal gaz rezervlerinde söz sahibi olan Rusya ve İran'ın alternatif bir OPEC fikri söz konusu olabilir. Örneğin; Örgüte üye ülke yöneticilerinin bahsettiği " Enerji Kulübü" olma fikri ilgili çevrelerde özellikle ABD'de geniş yankı uyandırmıştır.

ABD ve Avrupa Ülkeleri, Şanghay İşbirliği Örgütü'nü, üye devletler tarafından muhalif bir politik araç olarak görseler ve örgütü "Yeni Diktatörler Kulübü olarak sınıflandırsalar da örgütün geleceği giderek daha çok ekonomik ve sosyal konular alanındaki başarısına bağlı olacaktır (Kalra ve Saxena).

5. SONUÇ

Sovyetler Birliği'nin dağılması, özellikle Orta Asya bölgesinde bir güvenlik boşluğunun oluşmasına sebep olmuştur. Bu boşluğu doldurabilmek amacıyla bir ilk girişim olarak, özellikle Rusya Federasyonu'nun önderliğinde ve bölgede yeni oluşan devletlerin iştirakiyle Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) oluşturulmuştur. BDT'nin zamanla Orta Asya'daki güvenlik boşluğunu doldurmada yetersiz kalmasıyla birlikte, daha güçlü ve bölgedeki istikrarı korumada daha iddialı bir oluşumun ihtiyacı hissedilmiştir.

1996 yılında Şanghay Beşlisi olarak temeli atılan bu organizasyon, 2000 yılında Şanghay Forumu, 2001 yılında Özbekistan'ında katılmasıyla Şanghay İşbirliği Örgütü adını almıştır. "Şanghay Beşlisi" ve daha sonra Şanghay İşbirliği Örgütü adını alan bu organizasyon ilk kuruluş aşamasında bölgesel güvenliğin sağlamak amacıyla oluşturulmuş ama daha sonra bölgenin potansiyel yer altı kaynakları ve jeopolitik konumunun öneminin de anlaşılması sonucunda kapsamını ve sınırlarını artırarak 37 milyon kilometrekarelik bir alana ulaşmıştır. İstatistikî veriler incelendiğinde örgütün ekonomik yönden büyük mesafeler kat ettiği ve üye ülkeler arasındaki dış ticaret hacimlerinin arttığı gözlemlenmektedir. Bu durum Örgüt'ün ekonomi boyutunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. ŞİÖ zirvelerinde alınan kararlar incelendiğinde Örgüt'ün

sadece askeri alanda değil ekonomik, siyasi ve kültürel işbirliğine de kapsamına alarak yeni bir uluslararası örgüt olarak kurumsallaşmasını gerçekleştirmiş ve dünya sahnesinde yerini almaya başlamıştır. Rusya ve Çin'in öncülüğüyle kurulan ŞİÖ, tek kutuplu dünya düzenini dengeleme yoluna girmiş ve, dünyayı yine çok kutuplu hale getirmeye başarmıştır. Son yıllarda yaptığı ve belirli ölçülerde başarı da sağladığı askeri tatbikatları, İran'ın gözlemci ülke olarak Örgüt'e kabul edilmesi ve zengin yer altı kaynaklarına sahip olması gibi nedenler ile bölge ile ilgili olarak uzun vadeli planlara ve politikalara sahip olan ABD, ŞİÖ ile ilgili olarak bazı şüphelere sahip olduğu için gelişmeleri yakından takip etmekte ve yeni gelişmelere göre pozisyonunu netleştirmeye çalışmaktadır. Aslında örgütün zengin petrol ve doğal kaynaklarına sahip olması neticesinde bazı yöneticiler tarafından dile getirilen "Enerji Kulübü" ve alternatif bir OPEC olan hayali sanıldığı kadar kolay ulaşılabılır bir durum değildir. Bu durum en başta ŞİÖ'nün önemli aktörlerinden birisi olan ve her sene enerji ihtiyacı biraz daha artan Çin'in işine gelmeyecektir. Ayrıca ŞİÖ ülkeleri arasından önemli farklılıklar ve görüş ayrılığı da söz konusudur. Örneğin; Çin ile Rusya her ne kadar ABD'ye karşı müttefiklerse de kendi içlerinde bir takım çatışmaları da söz konusudur. İki devlet de birbirlerinin çok güçlenmesini istememektedir. Bu farklılıklar ve önemli görüş ayrılıkları ŞİÖ'nün faaliyetlerini etkilemektedir. ABD'nin daha önce ŞİÖ ile olumlu ilişkiler kurma teşebbüsleri olmuştur. Böylesine büyük potansiyele sahip olan bu organizasyonla ilgili taraflarca iyi ilişkiler kurulması dünya barışı açısından önem arz edecektir. Söz konusu Örgüte hep kuşkuyla bakılması faydadan çok zarar ve tekrar Soğuk Savaş dönemindeki kutuplaşmayı gündeme getirebilir. Böyle bir durumdan da herkesin zarar göreceği muhakkaktır.

Türkiye açısından da ŞİÖ önem arz etmektedir. Bilindiği gibi Türkiye yıllarca Orta Asya Devletleri ile ilgili olarak net bir politika oluşturamamıştır. Yapılması gereken geçmiş yargılamak değil yanı başımızda ortaya çıkan ve yakın bir gelecekte belki de dünya sahnesinde önemli bir organizasyon olacak bu Örgüte mesafeli yaklaşmak yanlış sonuçlar doğurabilir. Burak Kartal ve Çiğdem Sofyaloğlu tarafından, Türkiye'deki Gençliğin Şanghay İşbirliği Örgütüne Yönelik Tutumuna Pazarlama Perspektifiyle Bakışı adıyla yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; ŞİÖ'ne daha fazla yaklaşılmasına sıcak bakmaktadır. Söz konusu araştırmada Türkiye'nin AB ile uzun süreli yolculuğu her iki tarafa da önemli faydalar sağlamış olsa da giderek zorlaşmakta ve özellikle Avrupa'daki halkların geçmişten gelen önyargılarına takıldığını, Son yıllarda izlediği barışçıl ve dışa açık politika paralelinde Türkiye dış ekonomik ilişkilerinde de çeşitlilik aradığını, AB dışında dünyadaki başlıca entegrasyon ve örgüt seçenekleri arasında Türkiye için yakınlaşma olasılığı bulunanlar birkaç tane olduğunu ve bunların en önemlisinin ŞİÖ olduğunu vurgulamaktadır. Finansman ve yatırım konularında da bahsedildiği gibi yumurtaların bir sepete konmaması gerekliliğini düşünerek alternatif dış politikalar geliştirilmesi ülkemiz açısından faydalı olabilir. Bu yüzden ŞİÖ ile sıcak ilişkiler kurulması ülkemizin ve bölgenin geleceği açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akihiro, <http://src-h.slav.hokudai>
- ÇELİK,İ., Şanghay İşbirliği Örgütü ve Çin,www.; Erişim tarihi: 20 Kasım 2012.
- ÇOĞAL, Nejat, Çok Kutuplu Dünya Projesi: Şanghay İşbirliği Örgütü, <http://www.nejatcogal.com>, Erişim Tarihi; 20 Kasım 2012.
- Çolakoğlu, Selçuk, 2004, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin , Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 1, s. 173-197.
- Çomak,H.,Gökalp,A., 2010'LU Yıllarda Şangai İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Türkiye, Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi, s.336-344.
- Erkin, Ekrem,06.06.2012, Türkiye'nin Şanghay işbirliği Örgütü Üyeliği,<http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/1152/-turkiyenin-sanghay-isbirligi-orgutu-uyeligi.aspx>
- Garnett, Sherman ,2001, Challenges of theSino-Russian Strategic Partnership, The Washington Quarterly , Cilt: 24, Sayı: 4, Ağustos 2001, s.45.
- KAMALOV,İlyas, 2008, Yükselen Güç Şanghay İşbirliği Örgütü ve Genişleme Politikası , Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 25 Nisan 2008, s.78.
- Kartal,B., Sofyalıoğlu,Ç.,2011,Türkiye'deki Gençliğin Şanghay İşbirliği Örgütüne Yönelik Tutumuna Pazarlama Perspektifiyle Bakış, International Conference On Eurasian Economies
- Harada, Chikahito,1997, Russiaand North-East Asia,AdelpiPaper, Sayı: 310, s.40.
- Hunter,Shireen T., 1992, TheMuslimRepublics of theFormerSovietUnion:Challengesforthe United States, The Washington Quarterly, p.57-71.
- Pirinççi F., 2008, Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Orta Asya Politikası : Beklentiler ve Gerçeklikler, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, s.63.
- Sagbansua,L.,Can,N.,2011, Shanghai Cooperation Organization, Turkic Republics and Turkey,Kanada Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:7, s.80.
- Sorkina,M, 2009, Geopolitics at theCrossroads of Eurasia, Master tezi, , Ghent Üniversitesi, Belçika s.8.
- Weitz, Richard, 2006, Towards a New Turkey-NATO Partnership in Central Asia, TurkishPolicyQuarterly, Vol. 5 s.2.
- Zeyrek, C., 2010, Orta Asya'da Etkin Bölgesel Bütünleşme Çabaları, Ege Akademik Bakış, S.871-884.